

**ДО ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО
ВИКЛАДАННЯ
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН
В ТЕХНІЧНИХ ВНЗ**

Зазначено, що політології посідає у процесі формування гуманістичних цінностей студентів окреме важливе місце, оскільки її зміст закладає підґрунтя для зміцнення у свідомості студентів таких базових цінностей як свобода, демократія, правова держава, громадянин тощо. Наголошено, що політологія не викладалася в радянські часи, а тому і не відчула на собі відповідного ідеологічного впливу. Окреслені ті проблеми побудови і викладання цієї дисципліни, розв'язання яких ще не відбулося.

Ключові слова: політична безпека, процес викладання, технічний ВНЗ, суспільствознавчі дисципліни, пріоритетні напрямки.

Тенденція до гуманізації та гуманітаризації вищої технічної освіти потребує впровадження в процес вивчення суспільствознавчих дисциплін у технічному ВНЗ інноваційних форм, методів та технологій навчання, спрямованих на активізацію навчально-пізнавальної діяльності, розвиток проблемного мислення та особистісних якостей студентів як майбутніх професіоналів [3].

В Україні у процесі суспільно-політичних змін, активним учасником яких було студентство, та утвердження нових демократичних цінностей формується нова мораль, нові економічні і політичні пріоритети. Зрозуміло, що все це відбувається через зіткнення нового зі старим як на політичному, так і на побутовому рівнях Існує комплекс протиріч, загострення яких доводить людей до протистояння. Очевидно, що суспільству як ніколи потрібна соціальна злагода, взаєморозуміння, інтегрованість, налаштованість на співпрацю і підтримку держави, яка стверджується. Саме в цьому контексті й повинна реалізовуватися сучасна суспільствознавча освіта в технічних університетах, виконуючи світоглядну функцію, яка

підпорядкована гуманістичній соціалізації особистості, формуванню поваги до історії, культури, батьківських традицій тощо.

Комплекс суспільствознавчих дисциплін у вищій школі повинен спрямовуватися на формування атмосфери духовної єдності поколінь, націй і народностей. Потрібно навчати студента любити, знати і шанувати своє і одночасно виховувати повагу до всього, що не суперечить високим критеріям гуманізму, моралі, людяності.

Цілісність держави, глибинність національних інтересів, зафіксованих Конституцією України, виховання патріота і громадянина – є альфою й омегою суспільствознавчої освіти, такою ж необхідною вимогою до неї, як і науковість, істинність, обґрунтованість [1]. Після подій 2014 р. навіть скептикам зрозуміло, що суспільствознавча освіта, у тому числі у ВНЗ, є важливою складовою державної гуманітарної політики. Недосконалість чинного «вузівського суспільствознавства» підтверджується значною кількістю технічних ВНЗ у Луганській і Донецькій областях та значними проявами сепаратизму саме на цій території, в тому числі і серед студентської молоді. На нашу думку, серцевиною, своєрідним ідейним стрижнем суспільствознавства у вишах має бути українська національна ідея державотворення, загальна ідеологія якої визначена Конституцією України. Необхідно також завершити перехід до нової методологічної платформи викладання суспільствознавчих дисциплін (методології плюралізму, толерантності, відкритого діалогу з іншими підходами, точками зору, обґрунтуваннями).

Нагальною проблемою – скоріше для викладачів, ніж для студентів – є переведення частини дисциплін в ранг «дисциплін за вибором» у контексті впровадження в Україні Болонської системи вищої освіти. У багатьох ВНЗ цей «вибір» є фікцією, і здійснюється не самими студентами, а в результаті адміністративного розподілу навантаження. Тобто мова йде фактично не про вибір, а про зменшення годин, відведених на вивчення кожної суспільствознавчої дисципліни.

Важливою також є проблема доцільних термінів та послідовності викладання суспільствознавчих дисциплін, пріоритетних напрямів наукових досліджень у цій галузі, реформування авторських колективів для підготовки нового покоління навчальної літератури.

Зміна освітньої парадигми з когнітивно-орієнтованої на особистісно-орієнтовану призводить до перегляду ролі та значення *психології* у процесі підготовки нової генерації успішних і професійних кадрів.

Психологія як навчальна дисципліна набуває особливого значення, адже саме вона покликана вирішити серйозні завдання у справі формування особистості кожного студента:

- розвиток важливих якостей молоді, які підвищують її адаптацію в
- професійній сфері суспільства;
- формування системи знань, умінь, навичок, які необхідні для
- конкурентоспроможності випускників вузів;
- перетворення необхідних знань в сферу професійної компетентності;
- забезпечення належного рівня професійної підготовки [1].

Щодо політології, то ця дисципліна посідає у процесі формування гуманістичних цінностей студентів окреме важливе місце, оскільки її зміст закладає підґрунтя для зміцнення у свідомості студентів таких базових цінностей як свобода, демократія, правова держава, громадянин тощо. На відміну від філософії, політологія не викладалася в радянські часи, а тому і не відчула на собі відповідного ідеологічного впливу. Навчальні програми з політології розроблялись за часів незалежної України. Проте сьогодні вже зрозумілими є ті проблеми побудови і викладання цієї дисципліни, розв'язання яких ще не відбулося. Насамперед зазначимо, що політологія цікава для нас не як автономна специфічна галузь гуманітарного знання. На неї здійснюють постійний вплив всі суспільствознавчі науки, серед яких – історія, соціологія, філософія та інші дисципліни, які певним чином пов'язані з формуванням у студента особистої системи цінностей. Наприклад, розділ змісту курсу політології у ВНЗ «Розвиток світової політичної думки від

стародавніх часів до сьогодення», повертає студентів до курсу філософії, зокрема до вчень Платона, Аристотеля, Ф. Аквінського, Т. Гоббса, Дж. Локка та ін., із положеннями яких щодо цінностей людства на певних етапах його розвитку аудиторія вже мала можливість ознайомитись у попередні роки навчання [5].

Зауважимо також, що викладання політології у технічних університетах часто стикається з відсутністю зацікавленості предметом з боку студентів. Це пояснюється багатьма причинами, пов'язаними з періодом, який переживає наша країна. Серед них варто назвати кризу суспільної свідомості, що пройшла шлях від конформізму радянської епохи через поляризований плюралізм перебудови до тотальної об'єктивованої аналітичності нашого часу. Не останню роль у зниженні інтересу до вивчення політики відіграє і криза нормативно-ціннісної системи суспільства, коли багато людей втрачають духовні орієнтири, коли виникає конфлікт між цінностями поколінь, а головною метою кожного стає пристосування до складних умов життя та задоволення елементарних повсякденних потреб. Внаслідок цього, явищами одного порядку можна назвати відсутність зацікавленості до вивчення політології та феномен так званого «електорального негативізму» у студентському середовищі.

Іншою проблемою у процесі викладання політології є складність уникнення суб'єктивізму з боку викладача, як зрілої людини зі сформованою системою політичних поглядів, що їй інколи нелегко залишатися нейтральною. Проте, студент не повинен стати заручником політичних уподобань чи антипатій лектора. Особливо гостро проблема зіткнення системи ціннісних та політичних орієнтацій виявляється у випадку, коли вікові розбіжності аудиторії та викладача є досить суттєвими.

Суттєвим фактором, який визначає особливості викладання політології у вищому навчальному закладі технічної спрямованості, є особливості самої студентської аудиторії. Вивчення її, як і всього циклу суспільствознавчих дисциплін, повинно бути пов'язане зі специфікою майбутньої професії.

Особливе місце в системі суспільствознавчих дисциплін, що викладаються у технічних університетах, належить соціології. Вона формує у студентів соціологічну культуру та мислення, здатність адекватно сприймати соціальні процеси, які відбуваються у суспільстві, сприяє формуванню знань про соціальну дійсність, пояснює логіку процесів соціального розвитку, надає відомості про методологію та методику соціальних досліджень. Вивчення студентами соціології, допомагає їм у з'ясуванні змісту складних соціальних явищ та конфліктів, які відбуваються в сучасному суспільстві, у виявленні причин та джерел їх виникнення та можливих шляхів вирішення, особливостей функціонування та подальшого розвитку соціальних об'єктів в умовах ринкової економіки. Як зазначає А. Слободянюк, соціологія – єдина наука, що вивчає суспільство в цілому, у комплексі, у всій складності й різноманітності соціальних процесів, відносин й явищ [5].

Соціологія робить глобальні узагальнення, виводить найзагальніші закономірності життєдіяльності всього суспільства й окремих соціальних груп у ньому, а також виявляє відносини людини й суспільства, суспільства й природи. У такому підході складається особливість соціології як науки, її специфіка. Без розуміння устрою соціального світу, що нас оточує, в наш час дуже складно орієнтуватися в суспільстві, а тим більше ним управляти. Тому соціологічна експертиза зараз використовується для прийняття державних рішень, законів, управління бізнесом. Соціологія описує й намагається пояснити ті процеси і явища, які існують у суспільстві, надає цю інформацію чиновникам, владі, для того, щоб ті могли вирішувати проблеми суспільства (адже, не знаючи проблем, не можна їх вирішити), прогнозує на основі отриманої інформації можливі явища й процеси в майбутньому, формує певні соціальні зразки, стереотипи. Через ці функції соціологія впливає на все життя всього суспільства. Важливо, що для досягнення дисциплін гуманітарного профілю необхідне глибоке їх розуміння, осмислення, світоглядне сприйняття. Методика викладання соціології не схожа на методику засвоєння математичних, економічних чи-то мовних дисциплін.

Тут на перший план виходить здатність до розмірковування, судження. Швидкість мислення менш важлива, ніж його гнучкість та здатність сприймати й оцінювати різні думки.

Метою вивчення є надання студентам знань про соціальну дійсність; структуру, властивості і спосіб функціонування суспільства; характерні риси сучасної епохи та основні тенденції розвитку українського суспільства. Вплинути на формування у студентів соціологічного мислення [2].

Впровадження інформаційних технологій у викладання соціології є особливо актуальним для технічних ВНЗ. Студенти технічного профілю вирізняються серед студентів інших закладів вищої освіти як соціальна група, якій властиве дещо скептичне ставлення до соціально-гуманітарних наук, технократичний снобізм, не завжди гармонійне поєднання навчання та роботи (перевага, як правило, віддається роботі, а навчальна діяльність перетворюється на своєрідну повинність), більш низькі, порівняно з гуманітаріями, показники академічної успішності. Разом з тим, це – аудиторія, яка у своїй більшості звикла мислити раціонально та логічно.

При обговоренні проблем соціологічної освіти поза увагою не залишається і проблема створення дієвих засобів і методів контролю за опануванням студентами знань, оскільки важливим елементом освіти є не тільки те, як і чому навчають, але й те, яким чином визначається результат навчання, що саме оцінюється і якими способами ця оцінка відбувається. Автори аналізують можливості, переваги та недоліки модульної, рейтингової, модульно-рейтингової, бальної системи оцінки знань студентів з соціології, приділяють увагу такій оперативній формі контролю знань, як тести [4].

Отже, метою сучасного навчання в технічному університеті – забезпечення різнобічного розвитку і піднесення самоцінності особистості кожного студента; підвищення рівня суспільствознавчої освіти та культури спеціаліста; формування його готовності до фахової діяльності в обраній галузі.

Список використаних джерел

1. Бахтіярова Х. Ш. Основи психології та педагогіки: навч. посіб. / [Х. Ш. Бахтіярова, С. В. Волобуєва та ін.]. – К.: НТУ, 2008. – 256 с.
2. Волобуєва С. В. Психологічний зміст освітніх інновацій та їх вплив на професійне становлення молоді. Проблеми реформування освіти в Україні: вітчизняний досвід і європейські орієнтири: збірник наукових статей / за наук. ред. С. В. Волобуєвої. – К.: Освіта України, 2011. – Випуск 5. – 143 с.
3. Левківський К. М. Завдання щодо забезпечення якості вищої освіти України у контексті Болонського процесу / К. М. Левківський, Ю. В. Сухарніков // Вища школа. – 2004. – № 5–6. – С. 86–106.
4. Ніколаєнко С. М. Вища освіта – джерело соціально-економічного і культурного розвитку суспільства / С. М. Ніколаєнко. – К. : Знання, 2005. – 319 с.
5. Слободянюк А. В. Значення соціології як науки та навчальної дисципліни в сучасному українському суспільстві // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2011. – № 1. – С. 16–20.